

פרשת וירא

גלוון | ט"ו במרחישון תשע"ח
(שנה אחת-עשרה)

כנסת שבת
16:27
צאת שבת
17:26
סודק"ש מג"א 08:06

הרוכם המאיימת

להורי תלמידי
שיעור א'

נקד ווא

לנשיא הישיבה הרב גrynberg
רגל בר המצווה של ננדו

לר' ראוון דויטש
רגל הולמת הבית

קוד באתר: 7695

העלון יצא לאור ע"ז
ישיבת קריית ביבנה
www.KBY.org.il

لتגובה ולהארות:
eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר
יעקב אבידן דונאי

אשר כנולה

העלון יצא לאור ע"ז עלייה י'יאור קרם י'יאור

תפילות - אבות תקנות

הרב יצחק לוי שליט"א

אחד מאבני הבניין שהניחו אבותינו ביסוד האומה היא התפילה. "תפילות אבות תקנות", לדברי הגמרא (ברכות כו ע"ב) אברהם תקן תפילה שחരית – שנאמר "וישכם אברהם בבורך אל המקומ אשר עמד שם". ואין עמידה אלא תפילה שנאמר "ויעמד פנחים ויפלל". יצחק תקן תפילה מנחה... יעקב תיקן תפילה ערבית.

מצינו אצל האבות תפילות רבות; אברהם מתפלל על סדום ועל אברהם, יצחק וייעקב מתפללים לפני בתן. אך כאשר ח'ל' בא ללימוד תפילות מהאבות, הם לא למדו מהתפילה הללו שבאו בעקבות צורך מסוים, אלא מלשונות התפילות הקבועות, למדנו מhabות שהתפילה, פנויות האדם אל בוראו נדרשת לא רק בעת צורה וצוקה אלא היא חלק מסדר העבודה ה' הקבועה של האדם.

הרב קוק זצ"ל (ען אי"ה ברכות ד, ב) מבהיר מהו התקkid המייחד של כל תפילה, התורה כינתה את תפילות האבות, 'עמידה', 'שיחחה' ו'פגעה'. לשונו אלו מברורים את עניינם של כל תפילה ותפילה.

הפעולה הראשונה שהתפילה פועלת ביום היא השרשת הריאה והמוסר בנפש האדם, כיוון שהלימוד השכללי של תורה ומוסר צריך להיקבע עמוק נפשו של האדם, מפני שאם לא יוונמו בקרבו – הם עלולים להישכח, מעוצמות הפיתוי והרוווח החומרית המשעררים את נפשו. וכל שאייפותיו ורצונותיו הטהורים מתגדדים עד שאין ביכולתו למנוע אותו מלחטאות.

לשסך באה התפילה, כדי להתמודד עם הקשי הזה, ואחד מתפקידיה להחדיר באדם את המושגים האתמיים שהשיג בשכלו, ולהפוך אותו להיות חלק מעצמיותו, לזרום בدم ח'יי, עד שככל הרוחות הרעות בעולם לא יכלו להזיזם ולעקור אותו מקרבו.

יש להבחין בין הכוונה המשמש את האדם בימיו לבין הכוונה בו משתמש האדם בעת התפילה: **בשעת הלימוד** מפעיל את הכוח השכללי – מנתח, משווה, מבידיל, בורר ומגדיר ובכך מפתחת הכוונה השכללי שבו ומתווספות לו ידיעות חדשות. לעומת זאת, **בשעת התפילה** האדם מביע דברים באופן רגשי, בתחונונים, בשקייה ובלהטה הלב השואף לקרבתה ה'. "איוזיה עובודה שבלב – זו תפילה" (תענית ב ע"א).

נמצא, שהאדם בשעת תפילתו מבטא באופן רגשי את הידיעות וההבנות השכלליות שרכש, הביטוי של התוכן השכללי באופן רגשי מחייב את הדעת השכללית, מטביע את רישומן על כל הרוגש ובכך הופך אותן להיות דבר ח'י ובלתי נפרד מאישיותו של האדם. וכלשון הרוב זצ"ל (ען אי"ה, שבת א, ז):

התורה תנתן מדעים חדשים בכל עת, הנוגעים ממוקור האמת שהוא חי עולם, כי הן האמתיות מתקיימות לעד... אמן התפילה, העסוק בחלק מהידיעות היוצאות מכל בהשתמש בהן על פי כוח ההרגש ורק כדי להעמיק את הרושם של הידיעות המוסריות על כוחות הנפש.

הידיעות השכלליות באות לידי ביטוי בתפילה בשני דברים: א. בעצם העמידה לפני ה'. ב. בתוכן התפילה. בעצם העמידה מול בורא לבקש ממנו כל מחסרו הפרטני והכללי מבטא האדם באופן מוחשי את היחס בין הבורא – המככל חיים בחסיד, המשגיח על כל חי, לבן האדם הפרטני – חסר האונים, בעל המגבילות התלויות בחסדי ה' אשר עם כל קטנותו ניתנה לו היכולת לפנות לבוראו בתפילה.

בתכני התפילה שהאדם נושא לפני ה', באהה ידי ביטוי השקפת עולם הרוחנית. לדוגמא: אדם יכול להבין את גודל החיסרון שיש בקשר שבית המקדש הרבה, הוא יידע שכל חי האומה ללא עבודת המקדש אינם חיים, אך הבנה שכילת לא תחדור לדם חי'י, אם לא יעמוד בתפילה ובלברר לעצמו את המושגים הרוחניים, ומайдך ככל שלימד ויעמיק

ברור הדבר, שככל שירבה האדם, כך תרשים התפילה בנפשו אמונות יותר עמוקות באופן יסודי ועמוק (מוסר אביך).

"זמנ פולוה נזהוצה ביוטר בשחרית, שיכין אדם לעצמו קודם שיפנה לעסקי החיים וריגשות תאות הגוף המוכרחים" (ען אי"ה ברוכת ד, ב).

התפילה בתחילת הימים, המהווה הכנה למஹמות החיים, משפיעה לא ורק מצד היotta קודמת בזמן אל עסקי החיים אלא גם מצד עצם העבודה שהאדם פותח בה את יומו. המעשים שהאדם עשה בראשית הימים מטביעים את חותמתם על היום כולו, لكن חשוב לפתח את הימים בתפילה ולא להקדים לעסוק בדברים חומריים, וכדברי הגמ' בברכות (ו ע"ב): "לא תאכלו על הדם – לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם". בטרם פונה האדם לעיסוקיו המעשיים בשדה החיים עליו: "להקנות לעצמו מעמד מוסרי חזק באופן שתהיה לו עמידה נכהה וכיימת, שלא ישפזרו המון גל הזמן, וכך יוכל לעמוד בניסיונות של הכוחות המתנגדים (ען אי"ה). כיוון שזו התרבות התכלית של תפילה השחר – אכן ראוי לכנותה עמידה שהיא בונה באדם מעמד מוסרי חזק המסוגל להתמודד עם אתגרי השעה.

אברהם עבר אחד וכל העולם יכולו מן העבר השני. אברהם חדש בעולם את עצמת העמידה של בעל האמונה והמוסר, וגם תפילה נקודה זו ולכן בצדקה נקרת עמידה. ולכן קראו אברהם אבינו למקומ המקדש, מקום המרכז של הפניה כלפי מעלה, "תל שכל פיות פונות אליו – ה'" (פסחים פח ע"א) – להורות שהפנהה כלפי מעלה בתפילה פועלת עליינו לעמד בגבורה מול כל הרוחות המשבצת כמו חזקון של "ה'" שכל רוחות שבשולם לא תוכלנה להזיזו ממקומו.

תפילתנו לבורא עולם: "הוא יפתח לבנו בתורתנו ושם בלבנו אהבתו ויראתו", שייטע בנו אהבת תורה ויראת שמים.

ונראה, שישנן שתי נקודות בחינוך, אשר בשבילן שווה לקבל חיבה מיוחדת:

א. חשיבות החינוך - הקב"ה חף בעם ישראל "עם זו יצרתי תהילתי ספרו", לא בילדים אשר יכירו ויעבדו אותו, אלא ברבים אשר יספרו שמו בעולם. ולכן לא מספיק עמידה בנסיונות, אלא יש צורך בהמשכיות העבודה ה'דור הבא.

עם ישראל הוכיח במשמעות ההיסטורית שהוא מוכן למסור את נפשו למען חינוך בניו ובנותיו, מרובים הספרדים על הורים שחסכו ממאכלם כדי שיוכלו לשולח את בנים ללימוד ולהת่าน.

ונראה שזויה נקודה מרכזית בסוד הקיום של עמו - מסירות נפש למען המשיכויות הרוחנית.

ב. בונוסף, יש קושי מיוחד במלאת החינוך. נסיוון הוא אירוע חד פעמי שאדם צריך לעמוד בו, אמן חינוך הוא תמידי.

מפורנס הספר על הזוג שנולד להם ילד, ובאו לשאול את הרוב ממהות מתחילה מלאכת החינוך? וענה להם הרוב שהם כבר אירעו...

מלאכת החינוך איננה רק דאגה להתנהגות נאותה מצד הילד, אלא היא הקיונית השקפת עולם שלמה, דרך התבוננות על מאורעות העולם, דרך החשיבה והניתוח של המידע המגיע אליו, וכן אין זמן מוגדר שבו הילד מתחנן, ולכן בכל אמרה ופעולה יש בנוסוף גם מרכיב חינוכי ביחס לאחרים וביחס לבנים, וזהו אחד הקשיים המרכזים, לא מספיק לעשותות פעולה נכונה, צריך לחיות חיים נכונים.

כמובן שלכל אדם יש את השקפת עולמו וכשרונותיו שלו. אמן הילד בונה את עצמו מתוך הסתכלות על הסובבים אותו, והשאיפה למכלול אחד הוא יקח את הנקודות הטובות ויבנה לעצמו אישיות חזקה ובריאה. הרב קווק מרוחיב, שישם דברים שלא ניתן ללמד ע"י דיבור-פה, ולכן "שימוש ת"ח הוא שם מפורנס לדברים העיניים שבתורה להורות כי מכל הדברים העיוניים ישם כאלה שלא יובל ההוגה להוצאה הבנתם ע"י דיבור פה כי געליהם הם מכל שפה והגיו".

ונראה, שתתי הסיבות שהבאונו הם תפקידה של הישיבה. הישיבה אינה מעבירה רק ידע, אלא היא מעבירה את המסורת הרוחנית של עם ישראל. את המטען הרוחני שקיבלונו מרבותינו אנו משתדים למסור לתלמידינו.

אך מעבר לזה, ישיבה היא לא רק מקום שהتلמיד לומד, בישיבה התלמיד בונה את עצמו. התלמיד לא רק 'מקבל מידע', אלא הוא מקבל גם את הדורך להסתכל על הידע, כיצד לנתח את הדברים, איך להעמיק בהם ויכיזד להשתמש בהם. בנוסוף, בישיבה אנו מקיימים את דברי הרב קווק וצל"ל "מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המותקנת, שהנוקודה המרכזית שבה היא **לעשותו טוב וישראל**".

כדי לבנות תלמידי חכמים לעם ישראל אנו זקוקים לישיבה, ואי אפשר להסתפק ב"לימוד מרחוק". ישיבה בית הגידול הטבעי לתלמידים אשר צאו ובעז"ה יארו את העולם בתורה ובמעשים טובים.

הרש"ר הריש מסביר את הפסוק:

"כי ידעתינו" - כי לא למעןו בחרתי בו, לעשותו אולי לאمير גדול ועשיר, אלא להיות מייסודה ומחנהה של אומה זו, אשר כה נעלים תפקידה; ולא לטובתו - אלא לטובות אומה זו; לתמכו לسعدו בתפקידו כמחנן-עם.

שנזכה להתחנן ולהנתק בדרכו של אברהם אבינו - מחנן עמו.

העולם שבו אנו חיים שונה בתכלית מהעולם שבו חי אבותינו. המהפכה הטכנולוגית ו"מהפכת השפע" משנים לבלי היכר את חינו.

בתחליה, אדם שהיה מעוניין במידע בנושא מסוים היה צריך לחושב כיצד ניתן להשיג את המידע, הספרים היו יקר-ערך וגם מועטים, וברבים מהמקרים האדם היה נשאר בסקרנותו.

העולם התפתח והמידע התפשט, ומעטה על האדם היה מוטל רק לפתח אנטיקולפדייה ולקות שערך שהוא מחשש אכן מופיע, ומהמידע הכתוב בו הוא מספיק עדכני.

אמנם בעולם של השנים האחרונות גם בזה אין צורך, האדם נזקק רק למחשב והוא כבר מחובר לכל העולם (לaptop וטלפון) - כל העולם בכך ידו, הוא יכול להתעדכן בתגליות האחרונות ובמחקריהם החדשניים.

גם ביחס ללימוד תורה העולם השתנה, כמו הספרים והשיעוריים הזמינים גדלה לבלי הכר.

יהודי שרוצה למדוד גمرا לכוארה כבר אין צורך לлечט אל הרוב, הוא רק צריך להכיר את הספר הנכון. ניתן לשימוש שיעורים מכל מקום ובכל זמן "כי מלאה הארץ דעתה את ה' כמים למים".

וכאן נשאלת השאלה, האם יש מקום עוד ל"ישיבה"? האם יש עוד צורך במוסד עתיק יומין זה?

בפרשת השבוע אנו פוגשים בסdem ועמורה: "ויאמר ה' זעקה סdem ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד" ולאחר מכן רבש"ע שאין זכות קיים במקום אשר חוקי והנוגוטיו שלפים" כ"ב.

הקב"ה מחייב לספר על כך לאברהם אבינו, שהרי אברהם הוא אוחבו:

וה' אמר המ鏗שה אני מאברהם אשר עני עשה: ואברהם ה' קייח לאוי גודל ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ: כי ידעתינו למען אשר יצוחה את בניינו ואת בינו אחותיו ושמרו דרכו ה' לעשות אצקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשו דבר עליון: יי-יט'

ומפרש רשות: "כי ידעתינו - לשון חיבת... שהמחבב את האדם מקרבו אצליו וידעו ומכירו". ממה נובעת חיבה יתרה זו? משום שאברהם מצויה את בניו לשומר דרך ה' שהיא צדקה ומשפט.

המשר **חכמה** כותב, שמקורו מקור למצות חינוך "ומקור מצות חינוך במצוות עשה, מקוורו בזה הפסוק מאברהם אבינו שזכה את בניו בקטנים על המצאות"².

ויש לתמונה, ישנו כ"כ הרבה סיבות לחבר ולאהוב את אברהם, הוא אשר עמד בעשרה נסיוונות, נורק אל תוך לבשו האש, הילך מארציו וממולכתו, ובהמשר היה מוכן גם להקריב את בנו. ואילו התורה אומרת שמה המיזוחות של אברהם? מדוע זוכה לאחבה מאת ה'? בזה שהוא מהchner את בניו אחורי, דבר שלכאורה נואה יהשית פשוט וקל ביחס לעמידה בנסיוונות. הרי רק מסתבר שאדם שזכה להכיר בטוב האלקי ירצה שבנוינו ובנותיו ימשיכו בדרכו?

¹ ועל זה יש להרחב בהזדמנויות אחרות.

² ואע"פ שכידוע מצות חינוך אינה אלא מדרבנן, יש לומר בשתי דרכים: א. אין כאן מצווה ממש, אלא התורה מספרת לנו מה אברהם עשה, וש-can "רצון התורה" שאדם יחנן את בנו. ב. הרוב אשר ויס" - מדאורייתא מצווה זו מוסורה לאב להניך לפ"ד דעתו והבנתו, ומוקנת חכמים יש דגד ברור מוסים, וכחיבת הגדור במצוות מדאורייתא כך חיוב הקטן במצוות מדרבנן מדין חינוך.

[הרעת יורי: עיין בשירת הקרים' שיעורי הגזע' גודלברג למסכת סוכה (סימן א, קנותרש חינוך קטן), שביאר שני גדרים בחינוך: **הגדה היסודי** - הקניית טסודות האמונה התמימה בה, והזיה וזהות מדאורייתא כנאמר בכמה פסוקים בתורה, וזהו שבחו של אברהם שחייב את בניו להאמין בה' ולשמור דרכו. **גד גנוף** - ההורג בעשיות פעלת המצאות שחייב את בניו להאמין בה' ולשמור דרכו. עיין שם עוד שהביא מקורות לדברים ודין בגדדים נוספים בדין חינוך].

ჭיעי הילכה

ונפק מפומ ארכיוותא נכון להיזהר שלא לענות, אך אין למחות במתיריהם. אבל לאחר זמן כתוב בשו"ת יוסף אומץ כתוב דבריו הראשונים מהברכי יוסף וסימן: "עד כאן דברי שם, ומנהג העולם יודעים ולא יודעים לענות ברוך הוא וברוך שמו אף בברכה שיזואים ידי חובה". ונראה פשוט שחוור בו מrown החיד"א בדבריו הראשונים בסתרם על מנהג העולם שהוא חזק ואיתן [העורך: וכ"כ מורה ר' בשו"ת שואל ונשאל ש"ת שואל ונשאל (חלק א סי' כה) דבמקרים שנהגו אין לבטל מנהוגם].

دعות רבותינו המערערים על המנהג

1. ספק ברכות להקל: כתבו כמה וכמה גדולים שיש מקום להפסיק המנהג מדין ספק ברכות להקל! אך אחר המחלוקת רבתי כתבו גדולים ועצומים ממוני שבמוקם מנהג סב"ל לא אמרין וכל וחומר בן בנו של קל וחומר כאשר אין זה היה מנהג קהילה אחת או שתים אלא מנהג רוב הקהילות הספרדיים וקצת מקהילות האשכנזים כפי עדויות מפי רבותינו ואף מנהג ירושלים טובב"א היה כן.

2. שומע בעונה

ערעור נוסף כתבו כמה גדולי עולם שביזוא ידי חובה יש דין 'שמע' כעונה', ואדם שעונה ברכות אלו יוכל אמר 'ברוך אתה ה' ברוך הוא וברוך שמי' וכו'. אבל כבר העיר עליהם הגרא"ש משאש שסוף סוף אין דומה ממש לمبرך, וכן אין זה גם אפשר לענות Amen ואין כאן עונה אחר ברכת עצמה שזה מגונה.

3. השמתת מילים מהברכה

ערעור נוסף ממה שכתב הרב מטה יהודה שהمبرך איינו מחייב לקהיל שיענו בהו"ש ויזאשה הקהיל שמכoon יצא ברכה לא שומע את כל הברכה והרי בעין ישמע את כל הברכה!

אבל יש לענות כמו מה שכתבו כמה גדולים שככל זה לא שייך בקהילות המערב שם המברך מברך בניגון ומהכחשה הקהיל יענו ברוך הוא וברוך שמו ואף ענין זו היא חלק מהניגון של הברכה ולכן לא שייך הטעם זהה אצלנו ובקהילות המערב.¹

4. מקצת בנטיעות

הרה"ג בעל עין יצחק מביא בספרו בשם כמה גדולים שהפסיק בין תיבת ה' לאלוקינו - נראה כמקצת בנטיעות.

אבל על זה השיב הרב פורתל שאם כן איז הדבר שייך בכל הרכות ולא רק באלו שיזואים בהם ידי חובה. ועוד, שהרי מrown בשולחן ערוך העלה לענות על כל הרכות בהו"ש.

5. דקדוק מדברי השולחן ערוך

הרב עין יצחק כותב בנוסוף ש מכיוון שמן כתוב את החובה לענות בהו"ש בסימן קכ"ד שמדובר על הלכות חזרת הש"ץ איז מוכח שכונתו היא רק בחזרת הש"ץ.

אבל יש לשיב, שהרי מrown פירש לנו בעצמו שצריך לענות בכל מקום, ועוד שהרי באוטו סימן כתובים גם דיןיהם השיכים לברכות הנחניין כמו אמן קטופה וחוטפה, ואיך יתכן לומר שאלו שיכים רק בחזרת הש"ץ? זאת ראיתי גם אצל הרב פורתל).

בטיסכום: הגרא"ע יוסף פסק (יהוה דעת ח"ד סי' ט) שאין לענות ברוך הוא וברוך שמו ברכות הנ"ל, אך הגרא"ש משאש (שם ומגן ח"ב, סי' לה) וההגאון רבינו מלוך אבוחצירא (יפה שעיה, סי' ט) כתבו לענות, וכן הוא מנהג ק"ק מרокаו ולאור האמור לעיל נראה נכון כדבירם לחזק מנהג העולם ולהזכיר עטרה לישנה בעורתה'.

¹ הערת עוזר: על כן ברור לכל הדעות שאם הש"ץ או המברך ממהר ואני מפסיק אחר שם ה' שאין לענות בהו"ש, שע"י כך לא ישמע את המשך מילת הברכה, והדברים פשוטים וברורים. ולא כאותם שמתאמצים 'להדר' לענות בהו"ש על ברכות הקידוש וכי"ב גם כשהمبرך איינו ממתיין, יצאו שקרים בהפסדים שאבדו את הברכה].

[ראשית כל אקדם שאםacaktır דבר מה שלא כדעת חלק מהפוסקים הכל נעשה בכבוד רב ולא חלילה בולゾל, ואתנצל מראש אם קריראה מדברי] בדורנו אנו עדים לחייב דעות בעניין עניית ברוך הוא וברוך שמו. יש שלא עונים כלל יש שעונים רק על חלק מהברכות ויש שעונים על כולן. במאמר זה אני מחזק את מנהג מרоко ומה שהיה לפניהם מנהג רוב קהילות הספרדים לענות על כל ברכה כולל ברכות שיזואים בהם ידי חובה ברוך הוא וברוך שמו.

מקור המנהג

מקור המנהג הוא מהגמרה ביוםא (לו ע"א) שם נאמר: "תניא, רב' אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לא-להינו". אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל וכו'..." מכאן למדeo הרא"ש (שו"ת, כל ד סי' ט) ואביו את המנהג שצריך לשבח את הקב"ה בעניית ברוך הוא וברוך שמו. וכן פסק מרן השו"ע בשולחנו הטהור. וכן פסק מרן הרא"ש והטור: "על כל הטהור (ס"י קד סע"ה), וכותב עיין מה שכתבו הרא"ש והטור: ברכה שאדם שומע **בכל מקום** עונה ברוך הוא וברוך שמו", והנה בפרשיות יוצא מדבריו שכונתו על **כל ברכה בכל מקום** - כולל בברכות שיזואים בהם ידי חובה.

ובספר חרדים כתוב, שמצוין מקור לעונייה של בהו"ש מהמדרשי, ועל זה כתוב מrown הרב עובדיה יוסף שכונתו היא למגרא ביוםא, ואין למדeo מכאן שיש לענות בהו"ש, וכן כתוב בספר עין יצחק. אך הגרא"ש משאש בשו"ת שמש ומגן כתוב שלדעתו אכן מצא מקור לכך במדרשי ואין כוונתו רק לאוותה גמורה ביוםא.

והרב אלעד פורתל בחיבורו כתוב בדברי הגרא"ש משאש, ומצוא לזה הוכחה מהמדרשי וציטט המדרשי שם נכתוב: "... אמר רב' ישמעאל כל השירות הללו וכל המעשה הזה שמע רב' עקיבא כשיד למכבה וتفس למדeo אותם מלפני כבodo שהיו משוררים לפני משתטי **ברוך הוא וברוך שמו** ויברכו את שם כבודך וכו'..." אם כן מצא הרב פורתל שליט"א מקור מהמדרשי ללשון השבח הגדול הזה שאנו משבחים את הקב"ה, וכן שכתב הגרא"ש משאש צ"ל.

וכן הזוכר מנהג זה בראשונים בסידור הרוקח שכתב: "כל דבר ודבר שיצא מפי החוץ צרכיים יראי השם יתברך לממר כמו שאומרים ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בתפילה יאמרו הקהיל ברוך הוא וברוך שמו. וכן אמר בshore"ת הרא"ש ממש ציינו.

והרב אלעד פורתל שליט"א אמר לי, שמצוין מקור נוסף ברש"ז בספר מגן אבות על מסכת אבות שכתב פרוק ב פרוק ב משנה י"ד שם במשנה נכתוב: "...כלולה מן המקום ברוך הוא לפי שתכח שאנו מכירים שמו של הקב"ה אנו שאמר הממקום ברוך הוא לפי שתכח שאנו מכירים שמו של הקב"ה אנו חייבים לברכו שנאמר צרך צדק לברכה", ועוד הוסיף שם שני שאינו אומר בהו"ש עובר בעשה.

ומכאן אנו רואים שלכלארה עניית בהו"ש שהיא נראית פשוטה היא גדולת ועצמה מאד וחובה גמורה על כל איש ישראל.

دعות הפוסקים חלוקות בנושא הענייה בברכות שיזואים בהם ידי חובה (אתmatchת פה רק חלק קטן מן הפוסקים):

ראשון יצא נגד מנהג העולם מהרא"ש אבוחב בספרו דבר שמואל וכותב שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו ברכות שיזואים בהם ידי חובה והביא מספר ראיות לדבריו. [העורך: וכ"כ המג"א קד, יט שאין לענות בהו"ש אם נמצא במקומות שאסרו להפסיק, ובדוגמא ר' שם כתוב דק"ו ברכה שיצא בה י"ח, ע"י ש] אבל אחרי יצא בחרב ובחניתת הרה"ג מעשה רוקח שאחר שדחה ראיותיו של הדבר שמואל והעלה לקיים ולחזק מנהג העולם, והuid שאוביל במקומו של הדבר שמואל לא קיבל הוראותו זהה והאריכו הפוסקים בעניין].

ומrown החיד"א בברבי יוסף (ס"י ריג אות ג) לאחר שהביא את דעת האוסרים והמתיריהם כתוב שלא מצא ראייה מכרעת לאחד מהצדדים, אך הוайл

מדוע הוא מתפלל רק על עצמו ולא על שנייהם (בר"ר מה, ה) מה שגורם לכך שהgor מתעברת ולא שרה, שרה כועסת על אברהם ואומרת לו "חמסי עלייך... ישפוט ה' בינו ובינך". שרה בעצם מגישה את הדיון לשםים אף על פי שיכלה לлечת ולגשטי לדין עם אברהם בבית דין של שם (חוט' ב'ק שם).

הגמרה ביבמות (סה ע"ב) מביאה את אחת הסיבות שאישה יכולה לכפות גט על בעלה, ומציינת שם אין לה ילדים מאותו הבעל היא יכולה לכפות גט. ומביאה מקרה: "ההיא דעתך לחייב דרבנן, אמר לה לא מיפקדת, אמרה לה: לא בעיא לך אתה חוטרא לידה ומרה לקבורה? אמר: כי הא ודאי כפינן". ככלומר, בעצם הסיבה שאישה יכולה לכפות גט מבעלה היא כי אין לה ילדים אבל מיד נשאלת השאלה בשביב מה האישה צריכה לדריכה ילדי? הר' ידוע לנו שאישה לא מחזיבת במצבות פריה ורבייה, אלא רק הבעל חייב. אלא שמתרכת הגمراה על ידי המקרה של אותה האישה שהבנינים הם בשביב שימושו אותה בעת זקנתה וכן שידאגו לצורכי הקבורה שלה.

ומכאן גם מגיעה התשובה למקרה שלנו העצם מה הסיבה ששרה נענטה, ועוד בעונש מה חמור? שרה מגעה בטענה שהיא רוצה ילדים וכועסת על אברהם שהתפלל רק על עצמו ובעצם "תובעת אותו" לבית דין? משפט בדייני טמיים. מיד בשמשים שואלים בשביב מה שרה צריכה לדריכם? ואם זה בשביב שיעזרו לה בזקנתה וידאגו לקבורה - מיד כתוב "זיבוא אברהם לפסוד לשורה ולቤותה",¹ ככלומר שאברהם דאג לקבורה. בעצם מובנת לנו הסיבה לבחירת יצחק על פני ישמעאל, שהרי כל הסיבה שהgor מתעברת וילדה הוא משום שלשרה לא היו ילדים והיא נתנה את הגור ל아버지 שיציר המשכיות לזרעו. אך ברגע ששרה מתעברת - מAMILIA תואר ה"משמעות" עובר ליצחק באופן אוטומטי.

אנחנו למדים מכאן דבר חשוב מאד: קשות עצמן ולאחר כך קשות אחרים. גם אם החבר טועה אסור לנו לשפטו, וברור שלא למסור דיןו לשמיים, שאוז... כנראה נצא חifyבים.

¹ שהרי רשי"י אומר שאברהם ושרה היו צריכים למות באותה השנה ובגלל מה שאמרה שרה נענשה.

פרשנתנו פותחת בסיפור המלאכים שמגיעים לאברהם ולשרה וمبשרים את הולדת יצחק אבי האומה שנבחר להמשיך את אברהם. כדי לנו, (על פי שיעוריו של המשגיח לשעבר הרב ריבלין שליט"א) השושלת של אבות האומה - החל מאדם הראשון, וכלה בשנים-עשר השבטים, תמיד התנהלה בצדורה שמקל משפחה נברח אחד שימושיך את הדורך. אחד שיביל, והשאר... נדחקו לפינה. ניתן לראות זאת אצל קוין והבל, שם חם ופתח, וכן במלך פרשת בראשית ישנה תנinit קבועה של "וילוד את..." וכי אחר הולידו את... וילד בניים ובנות" השאר לא מעוניינים, אלא רק אחד שימושיך את השושלת המשפחה. גם בפרשנתנו רואים את בחירת יצחק (החל מההירין של שרה וכלה בעקבות יצחק "את ברכ את יחידך אשר אהבת את יצחק") לעומת ישמעאל.

כדי להבין את הסיבה לבחירה זו ננסה להבין את כל מהלך ביאתם של יצחק וישמעאל לעולם.

בפרשה הקודמת, שרה רואה שאינה מתעברת, ומביאה לאברהם את הגור שפחתה. לאחר שהgor הרה, שרה מגעה בטענות לאברהם ואומרת "חמסי עלייך... ישפוט ה' בינו ובינך" (טו, ה).

כדי להבין את המושג "שפוט ה' בינו ובינך" נעיין בדבריו של רב חנן בגמרא (צג ע"א):

אמר רב חנן: המוסר דין על חבריו - הוא נעגע תחילת, שנאמר: "ותאמור שרי אל אברהם חמסי עלייך", וכתיב: "ויבא אברהם לפסוד לשורה ולቤותה"; והני מילוי, דעתך ליה דינא באירועא.

מהגמרה עולה, שאסור לאדם אסור לבוא בטענה על חברו כלפי השמים כלומר לבקש שמשמים ישפטו בינוים. הגمراה מסתיגת ואומרת שמדובר רק במקרים שאפשר לדון בה בית דין של מטה, אבל אם אפשר לדון כאן בבית דין, ועדין אחד מבני הדין פונה" לבית דין של מעלה - הוא ישפוט קודם בטענה: "האם אותו אדם ראוי שישפטו על פיו" (עי' ריש"ג, ר'ה טז ע"ב).

שרה מגעה בטענה לאברהם על שני דברים, כאשר אנו נתמקד בשני. הטענה הראשונה: הגור ביזתה את שרה לפני אברהם ואברהם לא מיחה בה. הסיבה השנייה היא, שאברהם מתפלל על עצמו ושרה לא מבינה

מעלת אברהם אבינו בעקידה

איתו פרץ (א')

בפרשת לך לך אברהם מצותו לлечת אל ארץ כנען כאשר ה' פונה אליו בביטוי "לך לך" וזהו הנסיוון הראשון של אברהם. אצלנו בפרשת וירא ה' פונה לאברהם באותו ביטוי באומרנו: "ולך לך אל ארץ המוריה", וזהו הנסיוון העשורי והאחרון של אברהם. בתחילת פרשת העקידה כתוב "וישכם אברהם בבקר וחיבש את חמורו" זהה מזוכיר לנו, להבדיל מבובן, את מה שנאמר בבלעם "ויקם בלבם בבקר וחיבש את אתנו וילך עם שרי מואב".

כבר רשי"י שם לב להשוואה בין הפסוקים, ווילך בין המקדים. בפרשנתנו (ד"ה ושם) כותב רשי"י: "נזדרו למצוחה", וכן בהמשך (ד"ה ויחבש) הוא כותב: "הוא בעצמו ולא צוחה לאחד מעבדיו שהאהבה מקללת את השורה" (רש"י כב, ג). בפרשת בלק (ד"ה ויחבש את אתנו), וכן רשי"י כותב: "מכאן שהשנאה מקללת את השורה שחויבש הוא בעצמו. אמר הקדוש ברוך הוא: כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר: "וישכם אברהם בבקר וחיבש את חמורו". [אגט, נשים לב שני הפסוקים הנ"ל כקובים פרוק כב - האחד בראשית כב, והשני במדבר כב].

בעל התניא מבאר כי עצם ביצוע העקידה לאהרא על גודלו של אברהם אבינו, שהרי ה' ציווה עליו לעקיד את בנו. מעלהו של אברהם הייתה על הזירות כפי שכותב "וישכם אברהם בבקר", וכך מופיע שפירש

רש"י על אחר. אברהם היה יכול לgom כמה שעות מאוחר יותר בתקופה שואלי ייחוזר ה' מציווי זה אולם אברהם אבינו לא עשה זאת מיותר אמוןתו-ב-ה', והוזדרו גם השכם בבקר. נביא את לשונו של בעל התניא המובה באיגרת הקודש (פרק כא): "זריזותו של אברהם אבינו עליו השלום היא העומדת עד לנו ולבנינו עד עולם. כי העקידה עצמה אינה נשבה כל כך לנסיון גדול לערך עמלת אברהם אבינו עליו השלום, שהרי ה' דבר בו" קח נא את בנו". והרי כמו וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה', וה' לא דבר בם. רק שאברהם אבינוulin השלום עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפציו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוציאו".

הרב קוק צ"ל מבאר שמעלת אברהם אבינו בנסיוון העקידה היה בכך שין בלילה שלפני העקידה. בכתוב נאמר: "וישכם אברהם בבקר" משמע שאם היה צריך להשכים מוקדם, כנראה שהלך לישון. כדי להגיע למצוות בו אפשר להידיים למלות הדעה שומר עקד בנו האהוב (ואה רשי"י כב, ה) צריך להגיע לדרגה גבוהה ביותר של בטחון ואמונה-ב-ה'. וכך כתוב הרב צ"ל: "מנוחת הנפש של האב הקדוש, איתין האזרחי, לא נשbetaה ושומן רגש של כהות, של ריגוש ושל דכוות לא נתערב בהמית נפשו המתוירה שתת ישרים במנוחה" (עלת ראה חלק א, פרשת העקידה, עמ' פ').

הכנסת האורחים של אברהם - מעשה לדורות

דניאל כהן טוב (א')

הרי שבScar כל פרט שבמעשה חסד של אברהם זכו בינוי לאחר כמה דורות להתגלות ה', לאורה עשה אברהם עם המלאכים מעשים רגילים כגון שהוא עומד עליהם תחת העץ, או שהלך עמהם לשלחם, וליווה אותם בדרכם, בשכר פעולה פשוטה זו, התגללה הקב"ה לפני בינוי והוא מוכן לראות מהם יש בכוח פעולה מעשית של חסד, חכמה וידע ואלקית עד שהיא מביאה לידי התגלות לדורות.

ומכאן גם לצד השילילי. אם חסירה נקדחה כל שהיא במעשה אברהם שלא עשו בעצמו, אלא על ידי שליח, נתמעה התגלות ה', ולא זכו בינוי אותה מדרגת ההכרה והדעת. כיון שאברהם לא הושיט להם בעצמו את המים לרוחץ את גליהם, ואמר להם בלשון אדייה "ויקח נא מים" ונתן על ידי אחד מעוזרו, לא הביא הקב"ה בעצמו מים לבינוי במדבר, אלא אמר למשה "והכית בצור ויצאו ממנה מים" קלומר ששלח את משה להוציא להם את המים מן הצור.

יש הדורשים על הפסוק (מובא ברמב"ז): "הנה Anci שלוח מלאך לפניך..." (שמות כג) שהקב"ה אומר למשה לאחר מעשה העגל, שמעכשיו יהיה מלאך שליחו אותם בדרכם, ולא הקב"ה, השיב לו משה: "אם אין פניך הולכים אל تعالנו מזה" (שמות לג) משה העדיף שכל העם ישאר במדבר, לוטר על כניסה הארץ, ועל כל היעדים התלויים בה, רק כדי שה' בעצמו יル לפניהם, ולא מלאן. מכאן אנו למדים כמה גדולה קרבת ה', שהרי מתואר מלשונו הפסוקים שימושו התחנן שה' ילווה את עם ישראל ולא מלאן.

אלא שנותר לשאול באמת אברהם לא נתן בעצמו את המים? הפסוק נכתב כך: "ויקח נא מים ורחתו רגליךם..." (בראשית יח פס' ד). ונראה הפרש כי אברהם אבינו לא נתן בעצמו את המים מפני שאין זה מכובדו של אדם חשוב לעשויות כן, ובשביל לא להבהיר את המלאכים אמורים לאעשה זאת בעצמו, אלא על ידי שליח. (ועיין גם בכל' יקר שנוטן פירוש נסוף).

רכ פעריט

משמעות ה'כל' יקר'

לשיטה לפני הרחיצה אף שבודם בחוץ, או לבקש שייחזו רגליהם מהע"ז ייכניסם לביתו?

2. עוד יש לשאול, אם כל כך חשוב לאברהם שקדום ירחצו רגליהם, אז מדובר הוא שטרח רבות ובמסירותה בהכנסת אורחים אינו בעצמו נותן לאורחים מים לרחיצה, וכפי המשתרע מהכתוב "ויקח", וכדפירים רשי' על ידי שליח?"!

נסזה בס"יעטא דשמייא לתרץ את התמורה בעניין. הכל' יקר בפירושו לפסוק זה כותב:

פירוש רשי', שלא רצתה להכניס עבודה זהה לביתה. וזה רוחק מן הדעת וכי מפני שוטעים שקהלו לא יכנס שום אבק לבתו, ולמה ייכניס או רוחש לבתו והלא יש הרבה שעובדים לשמש, אלא שמלכ מקום אינה נארסת, קר קרקע עולם אינה נארסת. יותר קרוב לשם שלא רצתה ליתן מפטו לבת הגונים כי שמא ערביים המה, על כן רצתה להחוירם

בפרשת "וירא" מתוארת הכנסת האורחים של אברהם אבינו: "וימחר אברהם... מהרי שלש סאים קmach... ועשוי עוגות". ועוד מתואר "ואל הבקר רץ... ויקח בן בקר רך וטוב... וימחר לעשות אותו", וכן "ויקח חמאה וחלב" וכו'.

כל הדברים שנתנו אברהם היו במידה רבה, ודרשו חז"ל (בבא מציעא פ"ע"ב) שאברהם שחת פר שלם בשביל כל אחד, כדי שככל אחד יקבל לשון בקר בחרדל (רש"י מפרש שהזו דרך כבוד למלאכים ושרים) אך דוקא ביום כל כר חם - "והוא יושב פתח האוהל חם היום" (רש"י מפרש שבאים זהה הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כלומר, הוציא את המשמש מן המיעטפת המכסה אותה והגביר את כוח זרחתה) - הכתוב מציין "ויקח נא מעת מים.."?

עליה השאלה - למה אברהם לא מרבה בנטיית המים, כמו בשאר הדברים?

יש לשים לב שהתורה משתמש במילה "ויקח" ולא במילה "וואה" כלומר המים לא נלקחו על ידי אברהם, אלא בידי שליח.

מכאן יש ללמד, שככל המלאכות שעשה אברהם בעצמו, נעשו במידה מרובה, אך מלאכות שנעשו בידי אחרים, כמו שאיבת המים, לא רצתה אברהם להתעורר מידת החסד על חשבון טירחתו של אדם אחר שכן הסתפק ב"מעט מים".

דרשו חז"ל (בבא מציעא פ"ע"ב):

אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השורה בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח עשו לבניו על ידי שליח, "ואל הבקר רץ אברם" (בראשית יח) - "ורוח נסעה מאת ה' שללים מן הים" (במדבר יא) "ויקח חמאה וחלב" - "הנני מטיר לכם לחם מון" (שמות טז) "זה הוא עומדת עליהם תחת העץ" - "הנני עומד לפניך שם על הוצר" (שם יז) "ואברהם הולך עמהם לשלחם" - "זה הולך לפניהם יומם" (שם יז) "ויקח נא מעת מים" - "והכית בצור ויצאו ממנה מים ושתה העם" (שם יז).

ויקח נא מעת מים' - לטהר הלבבות!

ר' אלחנן כהן

בפרשנותנו מסופר על אברהם אבינו והוא יושב פתח האוהל חום היום, והנה הוא רואה שלושה אנשים אשר רץ לקראותם כדי להכניסם לבתו ולקיים מצוות הכנסת אורחים, שעליה נאמר "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה" (שבת קכ ע"א).

אלא שלפנינו שאברהם מכניסם לבתו הוא אומר להם "ויקח נא מעת מים ורחתו רגליךם והשענו תחת העץ".

רש"י במקום מסביר שאברהם היה סבור שהם ערביים שימושתוים לאבק ורגליהם, הילך הקפיד שלא להכניס אלילים לבתו, וככpective "ולא תביא תועבה אל ביתך".

1. ראשית יש לתמהה: כיצד הדבר הראשון שאברהם איש החסד אומר להם הוא לרוחץ ורגליהם. לאורה מן הראי היה קודם להגיש להם מים

עובדות כוכבים של עובדי כוכבים שבטולה קודם שתבא לידי ישראל
הרי זו מותרת בהגאה...

וכן בהלכה ט:

וכןעובדות כוכבים של עובד כוכבים שבאות ליד ישראל ואחר כך בטילה
העובד כוכבים אין ביטולו מועל כלום...

וכך פסק השו"ע י"ד סימן קמו סע' ב.

עפ"ז אולי אפשר לתרץ את התמייה הראשונה, מדוע הדבר הראשון, שבו אברהם מקבל את פני האורחים זה בבקשתו לרוחץ את רגליים, זאת ממשום החששagus גדול שמא ימשכו בדברים עד שהאבק שהינו ע"זכנס לרשותו של אברהם שאז כבר לא תהא שום אפשרות לבטל אותה, והרי ע"ז בביטחון.

את התמייה השנייה מדוע אין אברהם בעצמו טורח בעניין נתינת המים לריחצת רגליים ניתן אולי להסביר כך:

הגם' מסכת עבודה זרה (מ"ע"א) מביאה בראיותא:

עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו, ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים.

משמעות מבריאתא זו שלבטל עבודה זרה זה רק בכוחו של הגוי אך ישראל אין בכוחו לבטל ע"ז.

וכן פסק הרמב"ם הלכות עבודה זרה (פ"ח ה"ט):

...ואין ישראל מבטל עבודת כוכבים ואפילו ברשות עובד כוכבים...
ובלב שישא העובד כוכבים המבטל עוד עבודת כוכבים, אבל מי
שאינו עובד עבודת כוכבים אין ביטולו וכו'.

וכן פסק השו"ע י"ד סימן קמו סעיף א.

עפ"ז ניתן להסביר מדוע אברהם לא שירת את האורחים בעניין ריחצת רגליהם ולא התעסק בכך, וביקש מהם שייקחו מים (לרשי"י מדובר ע"י שליח) וירחצו רגליהם, וזאת כיון שركם הם שיכולים לקיים את תהליך הביטול של הע"ז, لكنם צריכים להתעסק בכל תהליך זה ללא שום התערבות מצד אברהם.

בתשובה על ידי שיסירו אלה הנזכר מקרובם, כי העבודה זורה בביטול כל דהוaggi לגי נאמר מעט מים. ונאמר ויקח, על ידי אחר משמע, כי אף אם ישרו האבך מה בכרם אמונה נסודה זו נשארה קבועה בלבם, וטהורת הלב הוא דבר שאין בידו של אברהם, על כן ויקח מעט מים טהור לבבות כי דבר זה מסור להם ולא לו.

הכל יkir מחדש, שאברהם אבינו לא רק שהיה איש חסד המכenis אורחים והיה נוצר להיזהר מהנכנת ע"ז לבתו שלכך ביקש שירחיצו רגליהם מן האבך שהינו ע"ז, אלא הגידיל לעשות יותר, וזה שגם החזירים בתשובה וקירבם לה' יתברך, וזאת ע"י התיירות מהע"ז ע"י המים. וכך הכל יkir מתרץ את התמייה השנייה דלעיל, מדוע אברהם לא נותן להם בעצם את המים להיטהר, וזאת ממשום שאין זה יעוזר בכרם שארהם יסיע בנטינה חיצונית של מים לריחצת רגליים, אלא יש כאן עיקרון חשוב יותר, שהייתירות מתחילה מן הלב ומון הפנימיות ולא סגי במעשה חיצוני כל דהו, הלך אברהם אבינו אמר "ויקח נא" כיון שאין תחילת התיירותם וקירבתם לה' תלואה בו אלא בהם וברצונם הפנימי שזה דבר המסור לב.

נמצאו למדים מכאן יסוד חשוב בעניין עבודת ה' וחזרה וקירבה אליו, שכדי לחזור לה' יתברך ולהדבק בו אין מפסיק במקומות חיצוניים בלבד והלב עדין רוחק, אלא העיקר הוא כל לבבות דורש ה', ככלומר אדם צריך בעצמו לעורר בלבבו וברצונו הפנימי את עניין האמונה והדיבוק בו יתברך תוך תוכו פנימה מתוך התבוננות ומחשבה, שזה על ידי לימוד ענייני אמונה, המוסר, ותורת ה' ודרכיו, שהכל דבר אחד. וזה "ויקח נא מעט מים" שאין מים אלא תורה, שאפילו כמעט כוחה גדול.

את התמייה הראשונה דלעיל וכן את השנייה ניתן לתרץ ולהסביר על צד הרעיון ההלכתי:

בגמ' מסכת עבודה זרה (ס"ד ע"ב) מובאת בראיותא:
ישראל שמצו庵 עבודת כוכבים בשוק, עד שלא אתה לידו - אומר לעובד כוכבים ומבטלה, משבאתה לידו - אינו אומר לעובד כוכבים ומבטלה...
ומבריאתא זו משמע שהשאגעה הע"ז לידו ורשותו של הישראלי אין כבר אפשרות לבטלה. וכן פסק הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"ח ה"ח):

קשר ומגע עם יהודים מחילדי שבת

ר' איתן גרטוי

האם לענות ליהודי הנושא בשבת ושאל איך להגיע למחוֹז חפוץ?

יהודי שנושא ברכב בשבת וושאלו איך להגיע לרוחב מסוים, האם מותר לענות? Machad, אם ענה הרי מסיע לחילול שבת, מאידך, אם לא ענה יגרום יותר חילול לשבת בכר שיויסוף היהודי לנושא ע"מ לחפש את המקום, וכן יגרום לחילול ה' וشنאה מיותרת לדת.

בתהיה זו דנו והכריעו הופסיקים לכאן ולכאן¹, אך הנהוג המקובל הוא עצתו של הגרשז"א (שש"כ פ"כ ט"ס ע' ו' שם העלה רה). אמרו לו "בעיקרון אסור לי לענות לך כיון אני מסיע לך לחילול שבת, אבל מכיוון שאני לא רוצה שתישע נסיעה מיותרת אסביר לך היכן הרוחוב"². כך גם מוחה על חילול השבת וגם מונע חילול יתר של השבת.

¹ עיין צ"א (טו, יח) שהכריע בחരיפות שלא לענות.

² אופציה שלענ"ד קצת יותר נחמדה: "בעיקרון אסור לי לכון אותך כיון שאתה נושא ברכב, אך אם תרצה להגיע ברגל זה פשוט מאוד – שמאליה בכיכר..."

ארוח חיים

בחכונות הרב רובינשטיין

האם מותר לנסוע באוטובוס שהנגן יודיע شيئا בשבת?

לכאורה יש לדון לחומרה בשל מספר סיבות: האחת איסור 'לפני עור' ומסיע לעובי עבירה – חברות האוטובוסים בכלל והנהוג בפרט. יתרה מזו, השני – עובדה היא שהנהג עדין לא עשה הבדלה ועדין שבת בשביבלו... יצא שהנוסע מכשיל את הנהג בעשיית מלאכה בשבת. אה"נ בעיות אלו אין מה קשות, כיון שהנהג ממ"ג יסע בשביל אנשים אחרים שצלערכנו כן נסעים בשבת. כ"כ נסע הוא ע"פ תחנות קבועות מראש וממ"ג יעבור דרך התחנה בה אתה עומדים, א"כ אין אתה גורם או מסיע בידי עובי עבירה בצהורה ישירה³. כ"כ יש לדון אם יש בכלל יש איסור מסיע במומר, אך כאמור.

³ אין בשאלת זו להניא בחורים מלחייב במוצ"ש לשיבה, חילילה.

⁴ העניין השני מצטי יותר בזמן מוגני ונזכר על הנהג שאינו שומר תום. הנהג בא במילוי בשביבלו. נכון שהזמן מוגן אותו ורק במוצ"ש והוא לא נסע בשבת, אך כיון שלא עשה

ב. **מצוֹן בְּקָבּוֹק סָגָר (אֲפִי לֹא חֲתוּם)**, אף מ nied דרך הילoco לא אסורת התכולה (شو"ע קכד, כה וט"ז קכח, יג – דין דרך ניסוק בכר). לפ"ז, אם 'חילוני' (ראה גדרו להלן) היושב איתך בשולחן מעביר אליך בקבוק סגר, איןו אסור בשתייה.

ג. **הַיּוֹן שֶׁנֶּמֶזֶג לְכָסָם עַל יָדו – הַשׂוּעָע** (שם קכד, יח) אסור.¹¹

ד. **הַיּוֹן שֶׁנֶּשֶׁאֵר בְּקָבּוֹק לְאַחֲרַת הַמְזִיגָה – הַשׂוּעָע** (קכח, א) אסור אף א"כ הפס"מ (כדי שהיא בשו"ע נכון, ב – הנזוק מחבר את היין שנmezog לכוס עם היין שנשאר בקבוק ואסרו). כן פסק אף הרמ"א (קכח, א)¹².

לגבֵי אָדָם שֶׁלֹּא שָׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצּוֹת בְּזָמְנוּנוּ:¹³

יש להקדים ולומר שכדי לשים לב מראש ולמנוע כל מגע של אותו היהודי בין (אתה תשתדל לפתוח את הבקבוק ואז תצעיר לו שתתכבדו ותمزוג לו וכדו'). אם אין אופציה כזו, יש לידע שנפסק ברמב"ם (סוף הל' שבת) ובשו"ע (קכד, ח) שמחל שבת בפרהסיא דינו כגוי לכל דבר, ובין היתר יינו יין נסך. א"כ, מי שמכריז ע"ע שמחל שבת במידע ואין מאמין לאחר דרישת וחקירה ה"ה כגוי לכל דבריו.

מайдך, קולות מסוימות נאמרו בפוסקים:

א. אנשים שמתפללים תפלה שבת ומקדשים על היין לא ייחסו כמוראים, כיון שבתפלתם ובקידוש העידו על מעשה בראשית (שוו"ת בנין ציון החדשות סי' כג).

ב. אם אין מחל שבת בפני אדם גדול בשל הבושה ואי-הנעימות לחיל על ידו שבת לא יחש כሞמר, לא מפני שמכבד את הרוב ואינו רוצה להעציבו (משנ"ב שפה, ו).

ג. נקודה עלייה נחלקו אחרים זמננו היא האם ל'חילונים' כיום יש דין תינוק שנשבה, עקב רוח הקפירה והברורות שסובבת אותם. ידועה שיטה זו בשם החזו"א (י"ד ב, כח), אך מצינו תנאי דמס' עי' הקודמים לו¹⁴, וכן רבים מאחרוני זמננו, ביניהם הגרא"ם אליהו והגרא"ע יוסף. הראי"ה קוק (אגרות הראה, א, עמי קעה) מחדש עוד שף מי שהכיר בחיה התורה והמצוות, אך נשאב לרוח הקפירה והתאות המשותלת, גם כן תינוק שנשבה. מайдך, הגרא"א¹⁵, הגרש"ז¹⁶ והגרא"ש ואוזן נוקטים שפסיקת החזו"א שיכת לזמןנו בו אנשים שהיו נושאים בגאון את התורה והמצוות בכלל, ואת שמירת השבת בפרט לא היו רבים כ"כ, אך כיים שרבים הם אלה, והגינוי שהציבור הכללי נחשף אליהם, לפחות ברובו, קשה להחיל עליהם דין תינוקות שנשבו בצורה גורפת. לכואורה נראה ראה ראה למקלים מדברי הרמב"ם (ממרים ג, ג) "הר' הון

⁹ מגע גוי בין אסרו, אף אלו שאין עובדים ע"ז ולא מאמנים בשיתוף ח". רבים כאלה בינוינו, בפרט בצח"ל.

¹⁰ החזו"ס (חידושים לי"ד קכד, יב) מבאר שrok שכשוך אסרו, ושכשוך מועט כזה אינו אסור.

¹¹ מайдך, הש"ר (קכח, ב) מתייר בהפסד מועט (הגויים כיון אינם ע"ז, וכן מצרכ' שאינו נוגע ישרותם ביבן אלא ע"ד דבר אחר). יש לצרפו בספקות.

¹² לש"ר דלעיל ודאי הוא ניתן להקל בהפסד מועט.

¹³ יכול להיות מלצר באולם, קרוב משפטה המתארה בביבר, חבר מהצבא שפתח בקבוק לקידוש שבת, מזג לעצמו ועתה הנך רוצה למזוג לעצמך ולשותה. עוד יש להזכיר שחדינים המותרים בטעג הגוי (פטיתת בקבוק, הזזות), ודאי יהיו מותרים אף במחאל שבת בפרהסיא דהיהם.

¹⁴ עיין בHALICO ע"ז, עמי קסא-קסב.

¹⁵ עדות מפי חתנו, הרב זילברשטיין בספרו "עלינו לשבח", עמי תעא.

¹⁶ עדות מפי תלמידיו הגרא"א נבנצל (מכتب מתנת התש"ז), וחזר בו ממש"כ ב'معدני שלמה', עמי כת-ל.

הבעיה הקשה יותר היא הנהה ממלאכת שבת של הנהג.

א. דעת מג"א (שיח, ב) בהו"א לפחות שכשיהודי שעשה במזיד מלאכה דווי' בשבייל היהודי אחר, אסור לשני להנות ממנו לעולם⁵, א"כ הרי הנהג נסע בשבת גם בשבייל אלו שעלו במוצ"ש. מאידך, דעת הבית יוסף שם להקל, וכן פוסק המשנ"ב (שיח, ה).

ב. הפמ"ג (א"א שכה, יב) נקט **שייחוּדי מוּמָר** שעשה מלאכה בשבת בשבייל אחרים יש להמתין לפחות ב כדי שייעשו כגוי. ומהdue? שני טעמים הם מודיע בגוי מחמירם לחייב במוצ"ש שיעור זמן של עשיית המלאכה במוצ"ש (בדי' שעשו) ובישראל לא, מושבאים גם במשנ"ב (שיח, ה)⁶ – והנפ"מ היהודי מומר, והוא הגריש"א להחמיר (ארחות שבת ג, עמי ז). לפ"ז, יש להמתין לפחות שיעור זמן שיכל להגיע במוצ"ש מהתחנה התחתית עד אליך.

ג. כמו כן, ידועה דעת הכת"ס (או"ח סי' נ) שם היהודי שעשה מלאכה בקביעות בשבייל היהודי אחר אסור לשני להנות ממנו לעולם⁷, אך בנידונו יהא אסור לעלות על אוטובוס זה היוצא בקביעות בשבת (פחות בקיי').

מפה את טעמים אלו יש האסורים לעלות, וכן מפה חילול השם שיוציא בכר שיראו חובש כיפה העולה על אוטובוס זהה (הגרי" אריאל), אך מ"דן צ"י"א (יג, מה) להתריך לפחות מעיקר הדין, מפה את כמה סיבות, וביניהן הסברה שאיני נהנה מהחילול עצמו שקרה בשבת, דהרי דרישה עוד פעולה חדשה של נסעה בהיתר במוצ"ש, אך יוצא שהנסעה בשבת הינה רק כהச� שיכל להנות מפעולות ההיתר בשבת.

לסיום, בשעה"ד נראה להתייר, כגון שהאוטובוסים היחיד למחוז חפצ' הוא זה היוצא בשבת. אך גם לגבי חילול שעה על אוטובוס ומוקדם בביסיס. מאידך, שלא במקום הדחק יש להחמיר, דלפקות מסוום מגדר מילטה ומחאה ודאי יש כאן, אם לא חילול השם. במקרה שעה על אוטובוס שכזה, אם יכול, גיד לנаг' שבוע טוב' – בכח"ג יש מאן דסביר שם יחויר לך הנהג 'שבוע טוב', מילים אלה תחשבנה לו כהבדלה שמן הסתום לא עשה עד אז.⁸

סתם ייְנָם⁹ (שו"ע י"ד קכד, ו)

ראשית נדון בגין הפטיתת בקבוק ייְנָם:

א. **פְּתִיחַת בְּקָבּוֹק אַיִּנָה אָסָרֶת אֶת תְּכֻלָתוֹ** (שו"ע י"ד קכד, יח. קכח, י-יא).¹⁰

הבדלה לדידי עדין שבת, א"כ איך אתה מכשילו בעשיית מלאכה האסורה בשבת שלו?: יש צדדים להתייר, אך עצה טוביה, בעלייתך למונה אמרו לנаг' (אין חובה להגדיד כל המלל המצהורי, רק לברכו המבדיל) "איו שבת היתה? חסדי השם! בורך המבדיל בין לו שבוע טוב', וכשיחזר לך גם הוא 'שבוע טוב' "א שיאיה ידי חובת הבדלה (עיין בדף יא, לד בשם ר' יוסף כהן, וכן הביא ששב"כ נט, ח). אמת היא שאחד דבר שיר בכל פועל, מצלר, פקיד בנק שאותה נפצע איטו במסר תלתת השבוע (עד יום שלישי שישיכת עדין הבדלה) כדי אמאוד לומר לו 'שבוע טוב'. מ"מ, גם بلا שיאמרו 'שבוע טוב' הדבר מותר (עיין צ"א שם. ששב"כ שם. שולחן שלמה רצט, י).

55 ואם זה נdag גוי שעשה מלאכה בשבייל, הרי אסור להנות ממנו עד בדי' שיעשו, הינו עד הזמן שהיה יכול לעשות את מלאכה ורק במוצ"ש.

6 טעם חומרת ב כדי שיעשו בגין הוא שאם תאריך להנות ממלאכת הגוי, חיישין שלשבת הבאה כבר תאמיר לו לששות לר' מלאכה. בישראל אין מחמירם – ראשית, לא חיישין שהישראל ייכשיל ישראל חבו ויאמר לו להקל שבת, ועוד, שהישראל השני לא ישמע לו דין אדם חטא לא. במומר לא שירק הטעם השני, ולפ"ז יש להמתין ב כדי שיעשו.

7 נפ"מ למשתקי ספורטו המצלולים בשבת שכן להסתכל בשידורים במוצ"ש.

8 שיר כMOVן גם למי שעלה על אוטובוס שיצא במוצ"ש, והנהג לא חובש כיפה... כנ"ל בהערה 4.

דפיסטור דמי לבישול, אך הגריש"א (נתיבות הקשרות אלול תשנ"ב, עמ' ג) והגריש"א (מנחת שלמה כה) אוסרים.¹⁷

לסיכום, לעולם כדאי לנו בחכמה מגע 'חילוני' בין/מץ ענבים. קרה ונגע – כ"א יLR כרבותיו, רק יש לזכור עוד את דברי הש"ר (קד, לג) שכיוון שמדובר נכרי בין איסורו רק מדרבן, ניתן להקל בפסקות.

כתינוק שנשבה לבין הגויים... ואף על פי ששמעו אחר כך שהיה יהודי, וראה היהודים ודתם – הר' הוא אכןו, שהרי גידלו על טענות". ע"ע בדברי הרמב"ן (במדבר טו, כב). [הערת עורך: וכן אמר הגר"מ מאזו בשיערו השבועי במוצ"ש פרשת נח, שם בזה"ז יש להם דין תינוקות נשבו, ותמה על מש"כ באיזה קובץ בשם הגר"ש ואזנור שיש דין לא מוריין ולא מעלייןumi במני שאינו שומר תומ"ץ, הס מהゾכי, ושכנראה השיאו דבריו לעניין אחר. עיין בעלון בית נאמן].

קולא נוספת: **בין מבושל אין מגע הגוי אסור** (שו"ע י"ד קכג, ג).

ומאי **בין/מץ ענבים מפוסטר** (הגיא לטטפרטורה של 80-70 מעלות)? אג"מ (י"ד ג, לא), מנח"י (ז, סא), הגר"ע יוסף (היליכ"ע ז, עמ' קמו) מתירים

הנינה הצעיר

וישמעו א-להים את קול הנער ויקרא מלאך א-להים אל הָגֶר בְּנֵוֹתָיו בְּנֵי שְׁמַעְיָא-להים אל קול הנער באשר הוא שם: (בראשית כא, ז)

באשר הוא שם. לפי שאמרו מלאכי השורט לפני הקדוש ברוך הוא ובנו של עולם בניו זה העמיד את בניך בצמא, ואתה עושה לו נס שתבייא לו באך מים... אמר הקדוש ברוך הוא למלכים עתה מה הוא צדיק או רשע, לך נאמר כי שמעו א-להים אל קול הנער באשר הוא שם (מדרש אגדה, שם)

רבו המקשימים על זו האגדה: מדוע את ישמعال הא-ל פדה, ובן סורר נסקל על ידי עדת, ויתרכז כל אחד כדי הטובה!
ברם – עדין לפנים היא צריכה, שעדין יש לשאול על כהה, מדרש המספר על מיכה, שהוזכר מן הלבנה שנתקמכם² בה,
ואילו שאר התינוקות, שנשומותיהם טהורות ומונקות, במקום של בניין יהו מוצקות, הוטמעו הם – והזעקה הרבה!
יש ליישב מזדקוק הלשון, הן אמת שהא-ל שהוא ראשון, שעה לתפלת ישמעאל בלחשון, ולדונו על שם העמיד לא אבה.
אמנם אי שם בעבוד מצרים, ביצירת העם המצרי כצררים, כדי שלא יהיה באומה שירים, יש לכלות הפסולות שבה.
אותו אחוז שהיה ל��וצים, מוטב שיכלה ולא יגדל לפרטים, שכן את סך הלבנים הקוצצים, מלאו בהם מפני זו הסיבה.
מעתה אין מקום לשאלת, מדוע נזונו מקנות לכהלה, כי אוטם אלו היוו לתקלה, הם המחייב שאותו הבורא גבה.

¹ עיין בשפת חכמים על פירוש רשי"ה הנל, וכן בפרשנו של רבינו חיים פלטייל על אתר.

² קר מספר בגמרא (סנהדרין קא ע"ב) ש מכיה היה מלא שיטמכו בבנין. ופירש רשי"ה ש: "נתמקם בבנין – של מצרים, שנתרנוו בבנין במקומות לבנה, כדמות באגדה, שאמור לו משה להקדוש ברוך הוא: "אתה הרועה לעם הזה – שעכשוו אם אין להם לבנים משיימין בניהם של ישראל בבנין, אמר לו הקדוש ברוך הוא: קוצצים הם מכללי, שגולי לפני אילו הם חיים היו רשיים [גמורים], ואם תרצה, תנסה והוציא אחד מohn, הילך והוציא את מיכה", ויש לשאול לא נאמר שם 'באשר הוא שם' כי שאמור הבורא אצלנו – למה שם כן נהיגים התינוקות על לא עול בכפה?

³ דעתנו לומר, שיש לחילק בין המשעה של ישמعال שם נידון כדאם פרט, לבין המקורה של התינוקות ששושעו לבננים. כי כל הכלל שדים נידון ע"פ מעשיו של אותו שעיה הוא באדם שנידון כלפי עצמו, משא"כ בעם ישראל במצרים, אמר ה' למשה "קוצצים הם מכלים מן הכרם", ודקדקו למשל לומר שכמו שיש קוצצים בכרם שצרכיר להוציאם, קר מותך אומה יש תמיד שרים וקוצצים שצרכיר לככלות. ואוטו אחוז שככל מקורה עתיד לצאת פסולת – עדיף שייכלה כבר בקונתו לפני שירישע כדי שלא יזיק לשאר העם. היינו – ע"פ שלא הרשינו מעשייהם ולא טעם עדיין טעם חטא נזונים על שם סופם ע"מ להציג את כל הכרם.

שאלות על הפרשה

ר' דניאל בוחבוט

{מטרת המדור לעורר שאלות בפשטיה המקוראות, כדי שהציבור יחשוב עליהם וימצא תשובה, חילוק או הבנה בפסקוקים. מי שיש לו תשובה על שאלה או שאלות טובות, מוזמן להביא אותן לפני מרכז המדור ר' דניאל בוחבוט. תשובה נבחרת לשאלות שבעלון הקודם יפורסם בע"ה בדף נפרד}

- א. אברהם "מותוכחה" עם ה' אם יש חמישים צדיקים, ארבעים וכו'. ומה ה' לא' מזכיר את התהיליך' ואומר לו: אין שם אפילו צדיק אחד.
- ב. אברהם מתפלל על סdom ומתחמץ מאד להציג אפילו רק קר אחד מתוך ארבעים וכו'. אבל לו טאט אמר למלאך: תציל ת צוער כדי שאברהם לשם – והפלא ופלא, ה' מציל את צוער שהיא אחת מהחמשת כרכים של סdom.
- ג. רשי" (יט, ה) אומר שהamilah "גם" באה לרבות שאביב מלך שאל גם את הגמלים והחמורים של אברהם וכולם אמרו שהיא אחוינו, וא"כ קשה הרי שכרכם יותר גדול משל לוט שהרי לוט רק שתק ולא אמר שהיא אשתו וקיבלה שכר, הם שאמרו ב'קום עשה' שהיא אחוינו – שכרכם צריך להיות עצום.
- ד. ברשי" (כא, ד) מבואר שאברהם שונא את ישמعال, ואילו בהמשך (כב, א) משמע שאברהם אוהב גם את ישמعال וגם את יצחק ("אשר אהבת").
- ה. "ונשתחווה ונשובה אליכם" – נתנבה שישבו שנייהם. קשה, שבסופו של דבר נאמר "וישב אברהם".